



Huset på Bjerget efter Bukdahls udvidelse 1930-31 med halvtagsbygningen mod øst og den midterplacerede kvist med trappeforbindelsen til tagetagen. Foto hos Else Marie Bukdahl.

»Bjerget« i Askov

Af Steffen M. Søndergaard

Inden der gøres rede for huset, skal to af dets forudsætninger præsenteres - Askov Højskole og Forsøgsmøllen i Askov.

Askov Højskole blev oprettet i 1865 af nogle lærere fra den få år ældre højskole i Rødding efter tabet af Sønderjylland i 1864. Askov bestod i 1865 af nogle få gårde, og i en af dem, hvor et nyt stuehus var ved at være færdigt, blev højskolen indrettet. Skolen var i stadig

udvikling og blev efterhånden landets største højskole.

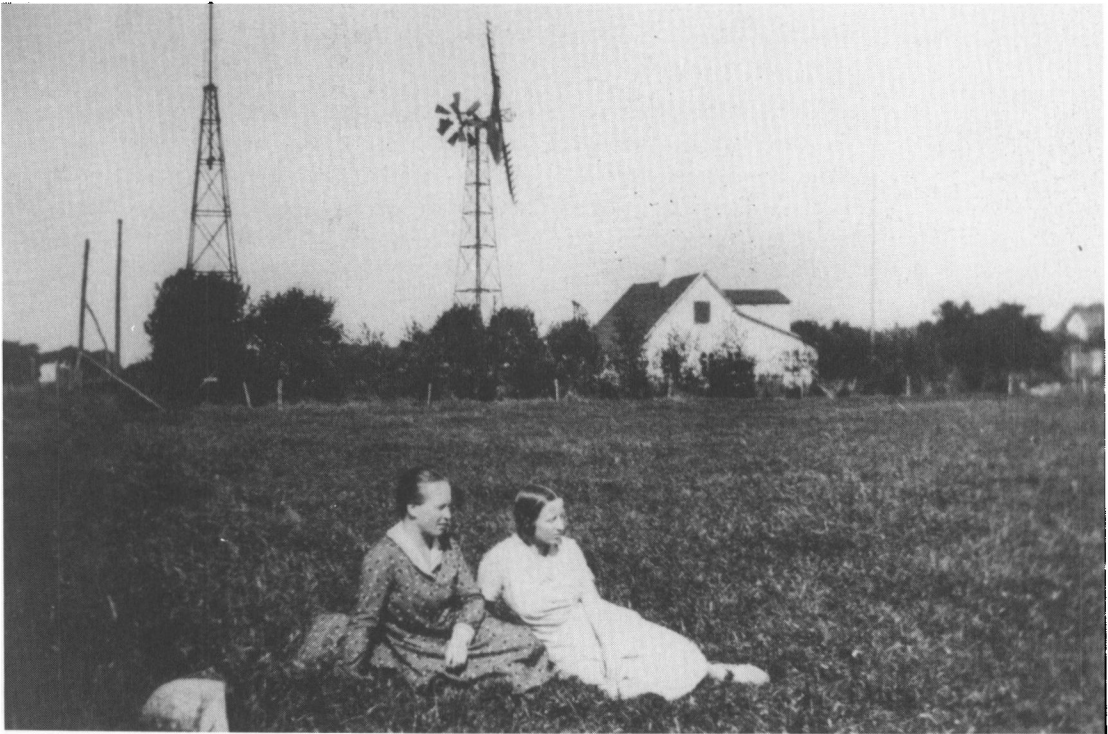
Fysikeren Poul la Cour var lærer på Askov Højskole fra 1878 til sin død i 1908, men er først og fremmest kendt som videnskabsmand, opfinder og opretter af Forsøgsmøllen i Askov og det heraf udsprungne Dansk Vindelektricitetsselskab, der virkede for landområdernes elektrificering - en indsats, der er ble-

vet udtrykt på den måde, at la Cour lærte bonden at sige »du« til teknikken.

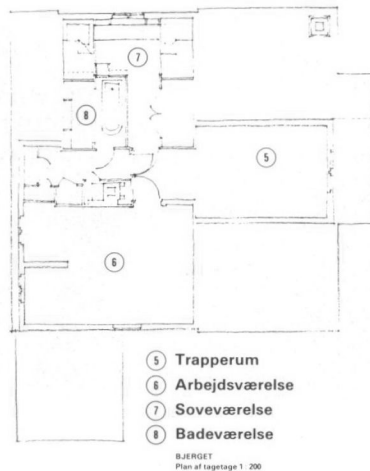
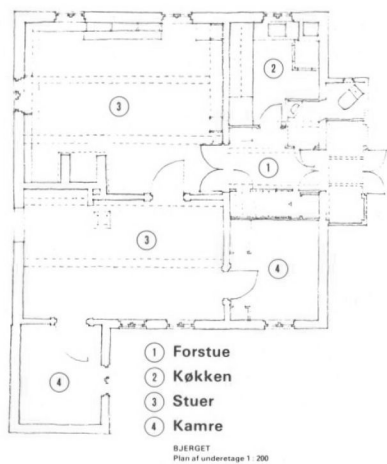
Forsøgsmøllen blev oprettet i 1891, men allerede i 1897 blev de oprindelige, beskedne træbygninger suppleret med et bygningskompleks, der var projekteret af arkitekt P.V. Jensen-Klint. Jensen-Klints møllebygning var først monteret med en ottekantet, spåndækket mølle, men efter en brand i 1929 blev der opsat en mølle med et åbent jernskelet. Møllen fortsatte med at producere strøm til Askov by indtil 1958, hvor den billige olie havde gjort produktionen urentabel - og møllens tærede jernskelet blev i 1960'erne taget ned og afløst af et astronomisk observatorium.

Efter la Cours død i 1908 blev højskolelærer J. Th. Arnfred forsøgsmøllens leder. Han byggede i 1914-15 med Jep Fink som arkitekt et hus mellem forsøgsmøllen og møllebygger Christensens savmølle - og kaldte huset for Møllehuset.

Møllebygger Christensens savmølle blev sammen med endnu en bygning på grunden brandforsikret i 1900, og i 1912 forsikredes et værksted og en lagerbygning. Møllebyggerens ejendom blev i 1919 erhvervet af J. Th. Arnfred med henblik på fortsættelse af mølleforsøgene her. Møllebygger Christensens savmølle blev herefter ombygget til udkigstårn, og i stedet blev der opført to nye møller samt en mast



Huset på Bjerget efter Bukdahls udvidelse 1930-31. Huset ses her fra sydvest inden påbygningen af den alt for dominerende taskeskivst på tagfladen mod vest. I forgrunden t.h. ses Magnhild Bukdahl sammen med en søster. Til venstre ses vindmåleren, i midten ses »vandmøllen«, og til højre skimtes Arnfreds hus, Møllehuset. Foto hos Else Marie Bukdahl.



Skitseopmåling af huset på Bjerget. Underetage og tagetage i målestok 1:200 med nord opad. Den oprindelige lagerbygning udgøres af de fem fag, som i underetagen rummer to stuer. Hertil føjede Bukdahl 1930-31 halvtagsbygningen mod øst med trapperum mellem køkken og kammer. Senere tilføjelser er wc, vindfang og tilbygning med kammer mod syd - samt den trefags taskeskiv mod vest. SMS 1988.

med en vindmåler, der kunne forskydes i højden og bringes i niveau med mølleakserne. Den ene af de to nye møller, en klapsejler, var utilstrækkeligt funderet på grund af byggesjusk og væltede i en storm. Den anden, en vindrose, blev omkring 1930 afløst af en klapsejler, der havde forbindelse til Askov Vandværk, og som derfor blev kaldt *Vandmøllen*.

Den førnævnte lagerbygning, en træbygning med paptag, blev indrettet til bolig for nogle af Arnfreds børn. I 1928 blev J. Th. Arnfred forstander for Askov Højskole og flyttede med sin familie ned i skolens hovedbygning, hvorefter der blev indrettet en lille bolig i lagerbygningens sydlige del.

I 1930 købte forfatteren Jørgen Bukdahl og hans norske hustru Magnhild lagerbygningen, indrettede den til bolig og døbte stedet - der ligger en smule højere end omgivelserne - *Bjerget*. Bukdahls udvidede huset med en tilbygning på østsiden samt med den østvendte kvist, der rummer trappeforbindelsen til tagetagen, og huset fremtrådte efter denne vel-

lykkede udvidelse som et udtryk for begrebet *arkitektur uden arkitekter*. Senere udvidelsesbehov resulterede i bygningsmæssige knopskydninger, der i nogen grad har sløret denne fremtræden - især den alt for dominerende taskeskiv på husets vestside.

Udvidelsesbehovene skyldtes dels, at familien Bukdahl efterhånden blev forøget med sønnen, Jørgen K. og datteren, Else Marie - dels at Bukdahls bibliotek hele tiden blev forøget. Ældre fotografier viser således, hvordan reolerne i den store stue først dækkede væggene op til vinduerne, og siden erobrede resten af vægpladsen. I kvisten med trappen blev endog det store vindues nederste del blændet og dækket med reoler, og bogbestanden nåede til sidst op i nærheden af 12.000 bind.

Også selve Bjerget blev større i tidens løb, idet J. Th. Arnfred ved Jørgen Bukdahls 50 års fødselsdag i 1946 fordoblede dets areal ved at forære ham den øst herfor beliggende grund.

På Bjerget blev næsten hele Bukdahls store forfatterskab til, og her etableredes et knude-



Huset set fra sydvest med den tilføjede taskekvist mod vest og tilbygningen mod syd. SMS fot. 1988

punkt for hans utallige kulturelle kontakter i Danmark, Norge og Sverige.

Jørgen Bukdahl døde i 1982, og efter Magnhild Bukdahls død i 1988 har Bjerget stået ubeboet. Familiens ønske om at bevare huset synes en tid at være udsigtsløst, da ingen af dens medlemmer har mulighed for at bebo huset og gennemføre de nødvendige istandsættelsesarbejder. Fra anden side forekom interessen for stedet desuden at være domineret af

mulighederne for at spekulere i en mere intensiv udnyttelse af den store grund, der er en af Askovs bedst beliggende - og en sådan udnyttelse indebar, at det gamle hus måtte vige. På baggrund af disse dystre udsigter blev Bjerget imidlertid reddet i sidste øjeblik, og huset står nu foran en gennemgribende istandsættelse.

Litteratur:

Hans Lund: Askov Højskole 1865-1915, 1965.

J. Th. Arnfred: Askov Højskole i mands minde, 1965.

H. C. Hansen: Poul la Cour. Grundtvigianer, opfinder og folkeoplyser. Disputats, 1985.

Finn Stumstrup: Jørgen Bukdahl. En europæer i Norden, 1988.

Oplysningerne om Bjerget skyldes Niels Henrik Arnfred, Skårup.

Steffen M. Søndergaard, Melvangvej 8, Askov, 6600 Vejen. Født 1945. Arkitekt med afgang fra Kunstakademiets Arkitektskoles Afdeling for Bygningsrestaurering 1975. Udgår siden 1977 Sønderjyllandsafdelingen af Erik E. Holms tegnestue, der fortrinsvis arbejder med restaureringsopgaver. Har skrevet bogen, »Peder Holden Hansens huse« (1986). Er desuden medforfatter til bogen om Grønnegade 12 i Ribe (1986) og til bygningsregistrarerne for Sønderho (1980), Møgeltønder (1985) og Haderslev, bd. 2 (1987).



Jørgen og Magnhild Bukdahl med katten Jeppe på Bjerget i begyndelsen af 1930'erne, inden påbygningen af den store taskekvist og tilføjelsen af halvtagsbygningen mod syd. I baggrunden ses Askov Forsøgsmølle. Foto hos Else Marie Bukdahl.